

การพัฒนามหาวิทยาลัยไทยให้สนองตอบความคาดหวังของสังคม และการเปลี่ยนแปลง

สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา ได้จัดสัมมนาวิพากษ์การอุดมศึกษาไทย ในระหว่างวันที่ 30 - 31 พฤษภาคม 2551 โดยมี นักปรัชญา นักคิด นักวิจารณ์ซึ่งเป็นที่ยอมรับทั้งในระดับประเทศและระดับนานาชาติเป็นผู้วิพากษ์ และผู้เข้าร่วมสัมมนาประกอบด้วย ผู้บริหารมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและเอกชน รวมทั้งผู้แทนภาคเอกชน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา และสถาบันอุดมศึกษาได้มองภาพตัวเองได้ชัดเจน รวมทั้งทิศทางที่จะก้าวไปข้างหน้าโดยอาศัยกระแจากจากผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภายใน และภายนอก ผู้วิพากษ์และผู้เข้าร่วมสัมมนาได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับการปรับเปลี่ยนบทบาทหรือการพัฒนามหาวิทยาลัยไทยให้สามารถสนองตอบความคาดหวังของสังคมและสอดคล้องกับยุคสมัยที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว รวมทั้งลดความขัดแย้งและสร้างบรรยากาศที่พึงประสงค์ในมหาวิทยาลัย สรุปได้ว่าในการพัฒนามหาวิทยาลัยไทยควรคำนึงถึงประเด็นต่อไปนี้

1. การติดตามกระแสโลก การเฝ้าระวัง การสร้างพลโลกหรือ บัณฑิตที่มีทักษะสากล (Global Competency) มีภาษาที่สามารถสื่อสารได้ สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ สามารถนำความรู้ ไปใช้ในการพัฒนาต่อยอดได้

2. การสร้างสังคมฐานความรู้ โดยมหาวิทยาลัยทำหน้าที่ เป็นแหล่งผลิตกำลังคนที่มีความรู้ แหล่งผลิตความรู้ และแหล่ง เรียนรู้ของสังคม ทำหน้าที่สร้างองค์ความรู้ใหม่ ทั้งจากการวิจัย สิ่งใหม่ๆ หรือจากการต่อยอดภูมิปัญญาเดิม มีระบบจัดการ ความรู้ และการเข้าถึงความรู้ของทุกคน

3. การปฏิรูปการบริหารจัดการมหาวิทยาลัยที่ ลด ความเป็นราชการ ผู้บริหารมีวิสัยทัศน์ มีภาวะผู้นำ มีความโปร่งใส เป็นธรรม เปิดโอกาสให้สาธารณชนรับรู้ได้ มีจุดยืนทางจริยธรรม (รู้รอบรู้แน่น รอบคอบ รู้จักตนเอง อ่อนน้อมถ่อมตน ไม่รู้เป็นเสียงๆ มีคุณธรรมเป็นนิจ) นอกจากนี้ยังต้องเปิดกว้าง มองมหาวิทยาลัย เป็น Intellectual Pursuit

4. โลกตะวันออกกำลังแข่งแกร่งทางเศรษฐกิจ และมีการเติบโตที่รวดเร็วกว่าการเติบโตของโลกตะวันตกเมื่อ 200 กว่าปี ยักษ์ใหญ่ทางเศรษฐกิจต่อไปในอนาคต คือ จีน อินเดีย ญี่ปุ่น และ สหรัฐอเมริกา หรืออาจเป็นบราซิล รัสเซีย อินเดีย และจีน ทั้ง 2 มิติ 3 ใน 4 ยังคงอยู่ในเอเชีย มหาวิทยาลัยจึงต้อง Re-Orient หรือ กลับมามองโลกตะวันออกอีกครั้ง โดยใช้วิถีของคนไทยที่ไม่ใช่ผู้ที่มิวิริยะอุตสาหกรรม หรือไม่เอาจริงเอาจ้งอย่างมาก และคนไทยไม่มีระเบียบวินัย ไม่ตรงต่อเวลา แต่ทำอย่างไรให้ดึง ความสามารถพิเศษของคนไทย(จริต)มาใช้ประโยชน์ คือ ความสามารถในทางความคิดสร้างสรรค์ สามารถพลิกพลิก ฝ่าฝ่า มีปัญญา และมีศิลปะในการประกอบอาชีพ

5. การปรับการเรียนการสอนจากการที่อาจารย์เป็นเพียง Karaoke Teachers ให้อาจารย์สามารถวิเคราะห์โครงสร้าง วิเคราะห์ความรู้ออกมาเป็น Model ของตนเอง การนำเศรษฐกิจ พอเพียงมาสู่กระบวนการเรียนการสอน มีการรวมกลุ่มความคิด ของนักวิชาการที่เป็น School of Thought การเคารพตนเอง มีหลักการ ปรับวิสัยมองโลก มองตนเอง ปรับความสัมพันธ์กับ มนุษย์ ทำอย่างไรจึงจะก้าวล่วงจาก The Stage of Nature ไปสู่ Culture and Civilization ไม่ควรปฏิบัติภารกิจกับสิ่งที่ไม่ถนัด และไม่มีวันตามทันได้แก่เทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้ามาก

6. บัณฑิตในอุดมคติ คือ บัณฑิตที่สามารถแสวงหาความรู้ ได้อย่างต่อเนื่อง มีความคิดเชิงสร้างสรรค์ บริหารเวลาเก่ง มีวินัย มีจริยธรรม รู้จักธรรมชาติ รู้จักความยากไร้ มีศีลสมาธิ อันก่อให้เกิดปัญญา (ไตรสิกขา) เป็นคนที่สมบูรณ์

7. มหาวิทยาลัยควรเป็นองค์กรที่สร้างสรรค์ประโยชน์ สาธารณะ การหารายได้ในเชิงธุรกิจอาจจำเป็นในกรณีที่เป็น การดำเนินการเพื่อประโยชน์ของมหาวิทยาลัยในภาพรวม และ ยังนำความรู้กลับเข้ามาสู่ระบบ แต่การหารายได้ที่ผลประโยชน์ ตกอยู่กับบุคคลหรือคณะบุคคลจะก่อให้เกิดความเสียหาย มากกว่า ทั้งอาจเป็นการทำให้มหาวิทยาลัยอ่อนแอทางวิชาการ นอกจากนี้มหาวิทยาลัยในปัจจุบันยังขาดกลไกที่เชื่อมโยง ระหว่างภาคปฏิบัติกับเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยประเด็นดังกล่าว มี 2 นัย ได้แก่

7.1 ความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายตามพระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2544 กับที่มหาวิทยาลัยปฏิบัติอยู่ใน ขณะนี้ยังห่างไกลกันมาก

7.2 ความเชื่อมโยงระหว่างเป้าหมายเชิงปณิธานของมหาวิทยาลัยนั้นๆ กับสังคมที่เป็นอยู่สัมฤทธิ์ผลหรือไม่ อย่างไร

8. ผู้บริหารที่ดีควรแก้ปัญหาความขัดแย้งด้วยหลัก “วิถัชชวาท” คือ การแยกมองในหลายๆ ประเด็น นำทุกมุมมองมารวมและหาจุดศูนย์กลางแห่งทางออกที่ดี

ที่มา : สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. **วิพากษ์การอุดมศึกษาไทย. 2552.**

เครื่องมือนักคิด : การระดมสมอง

การระดมสมอง (Brainstorming) เป็นเครื่องมือของนักคิด เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพเครื่องมือหนึ่ง ที่เป็นการรวมกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 10-15 คน พัฒนาความคิดร่วมกัน เพื่อให้ได้แนวทางที่จะนำไปสู่การแก้ปัญหา จุดเน้นของการระดมสมอง คือ การให้สมาชิกทุกคนแสดงความคิดเห็นออกมาอย่างเสรีภาพ เน้นปริมาณของความคิด การสร้างความคิดใหม่โดยใช้ความคิดของผู้อื่นเป็นฐานเพื่อขยายความคิดเพิ่มเติม และไม่มี การประเมินความคิดในขณะที่กำลังระดมสมอง การระดมสมองมักใช้ในกรณีดังนี้

1. เมื่อต้องการค้นหาและสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ เช่น การตั้งหัวข้อปัญหา การวิเคราะห์ปัญหา หรือการหาแนวทางแก้ไข ปัญหา เป็นต้น

2. เมื่อต้องการได้ความคิดจากคนที่มีส่วนได้เสียร่วมกัน เพื่อให้เกิดการยอมรับในคนหมู่มาก

การระดมสมองมีกฎในการดำเนินการ ดังนี้

1. เปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงความคิดเห็นอย่างอิสระ
2. ฟังความคิดเห็นของผู้อื่น
3. ยังไม่จำเป็นต้องดูข้อเท็จจริงหรือเหตุผล เป็นการคิดแบบอิสระ เน้นการรวบรวมความคิดให้ได้มากที่สุด
4. ห้ามวิจารณ์ในระหว่างที่มีการแสดงความคิดเห็น
5. หลีกเลี่ยงการปะทะคารม
6. รวบรวมความคิดที่ได้นำไปปรับปรุง

การระดมสมองแต่ละครั้งไม่ควรใช้เวลาเกิน 30-45 นาที มีขั้นตอนในการดำเนินการหลักๆ 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. **การสำรวจปัญหา** เป็นการให้สมาชิกทุกคนเข้าใจปัญหาได้ถูกต้องตรงกัน โดยเริ่มจากเจ้าของปัญหาเป็นผู้อธิบายเพื่อ

เปิดประเด็นปัญหา และร่วมกันแยกแยะประเด็นปัญหาเพื่อนำไปสู่ประเด็นปัญหาใหม่ๆ จากนั้นเลือกประเด็นปัญหาที่น่าสนใจมาทีละ 1 เรื่อง เพื่อพิจารณาพร้อมกันต่อไป

2. **การสร้างความคิด** หลักจากที่ได้ประเด็นปัญหาที่สนใจแล้ว ขึ้นต่อไปเป็นการสร้างความคิด โดยร่วมกันเสนอความคิดว่าประเด็นปัญหานั้นมีมาจากสาเหตุใดบ้าง จากนั้นเลือกความคิดซึ่งควรให้เหลือเพียงแนวความคิดเดียว โดยอาจใช้สัญชาตญาณ การจัดกลุ่มความคิด การให้คะแนนเพื่อจัดลำดับ หรือการลงคะแนนโดยตรง เป็นต้น เพื่อนำไปหาแนวทางแก้ไขปัญหาคต่อไป

3. **การพัฒนาแนวทางแก้ไข** เป็นการนำแนวคิดที่เลือกได้จากขั้นตอนที่ 2 มาเปิดประเด็นอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเสนอต่อว่าจะมีแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างไรบ้าง และพัฒนาไปสู่แผนปฏิบัติการต่อไป

ในการระดมสมองนั้นส่วนใหญ่จะใช้วิธีการเขียนความคิดที่สมาชิกแต่ละคนเสนอบนกระดานหรือ Flip Chart แต่อาจประยุกต์ใช้ KJ Method ในการระดมสมอง KJ Method มาจากชื่อย่อของนักคิดชาวญี่ปุ่น คือ Jiro Kawakita เป็นหลักการคิดที่ใช้รวบรวมข้อมูลต่างๆ ที่กระจัดกระจาย เป็นวิธีการจัดการข้อมูลให้เห็นภาพโดยรวมของความคิด มีขั้นตอน ดังนี้

1. แสวงหาความคิดใหม่ๆ โดยการรวบรวมความคิดที่เกี่ยวข้อง

2. ทำบัตร สำหรับเขียนความคิดที่รวบรวมได้ลงในบัตร บัตรหนึ่งสำหรับหนึ่งความคิด

3. จัดกลุ่ม โดยรวบรวมบัตรข้อมูลที่มีความสัมพันธ์เป็นกลุ่มย่อยๆ จากนั้นรวมเป็นกลุ่มใหญ่

4. ทำชื่อเรื่อง เมื่อจัดกลุ่มเสร็จ ให้ทำชื่อของกลุ่มที่มีความหมายชัดเจนเท่าที่จะทำได้

5. จัดวางบัตรโดยให้วางเรียงบัตร และกำหนดความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน

6. เขียนแผนผัง ติดบัตรลงบนกระดาษแผ่นใหญ่ ลากเส้นเชื่อม และจัดกลุ่มที่มีความสัมพันธ์กัน และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่ม

7. นำเสนอ นำเสนอแผนผังต่อที่ประชุม

